

Beint undan ólavssøku, ella í morgin, fyllir Petur í Mouritsarsstovu í Oyndarfirði 85 ár. Petur er sjálvsagt ein vælkendur maður í bygdini og hann er eisini kendur millum tey flestu, sum hava við Oyndarfjörð at gera.

Petur er føddur í 1912. Hetta árið er seinni vorðið serliga kent, av tí at stóra ferðamannaskipið Titanic gekk burtur. Petur lá í móðurlívi, tá hendan hertiliga varlukkan hendi 14. apríl. Tó seinni, sum smádrongur, hoyrði hann søguna og hann minnst hana enn, skuldi tú spurt hann. Fleiri stórhendingar fóru fram sama dag, sum Petur varð borin í heim. Fyrsta dieselrikna skip í heiminum, »Selandia« hjá ØK fór av bakkastokki á Burmeister & Wein skipasmíðjuni í Keypmannahavn. Jomfrúferðin til Indju gjørdist heimskend. Zeppelin, greivi, lendi við luftskipinum Hansa í Keypmannahavn og Frederik kongur 8. doyði knappliga undir eini vitjan í Hamburg. Petur hevur sostatt livað alla tíðina meðan Kristian 10. sat við krúnuni, sumuleiðis meðan Fríðrikur 9. var kongur og sjálvsagt eisini meðan Margretha hevur sitið. Petur var ikki meira enn tvey ára gamal, tá fyrri heimsbardagi brast á. Hann var ikki meira enn byrjaður at setla millum trongu túnini í Oyndarfirði, tá europearar drupu frá hond niðri á fastlandinum. Føroyingar merktu eisini væl til kríggis. Smálígt var við vørnum, oyndarfirðingar fóru aftur at velja korn og myllur vóru bygdar. Smálígt var í handlinum og alt var skamtáð, sjálvt sukrið. Um tað var tí, at Petur altíð hevur hildið linjuna, veit eg ikki, men hann hevur ikki havt eitt gramm av nógv hesi 85 árin. Tá kríggisbendaði í 1918 var Petur ein fittur seks ára gamal smádrongur og frá hesum árinum og fram til í dag minnst hann ein stóran part av tí honum hevur verið fyrri. Hann býði einsamallur hani millum systurnar í Mouritsarsstovu.

Tá Petur var smádrongur, vóru Føroyar framvegis eitt amt í Danmark. Politiska medvitid í føroyingum var vaknað í seinnu helvt av seinastu øld, men enn var bært talan um tveir flokkar, samband og sjálvstýri. Sambandið heldur Petur lítið um, og tá javnaðarflokkurin varð stovnaður í dag mundið, tá Petur raðkaði í vaksnamanna-skógvannar, var hann beinanevnið fúsar sum stuðul. Hann hevur stuðlað javnaðrhugsjónini síðan. Petur hevur ongantíð verið ein vingliskjótur á nøkrum økjum. Í politiskum orðadrátti í heimbygdini er Petur veldagur. Tað sigst, at amerikanski forsetin J. F. Kennedy kundi sitta góð 300 orð um minuttin, tá hann rættuliga var í essinum. Eg trúgvi ikki, at Petur stendur aftanfyri, tá hann titlar av tí ringasta. Hann kann vera ótrúliga tittur, og stendur fast, so finnur hansara kviki heili ógvuliga skjótt ein útveg.

# Ein fittur knassi fyllir 85 ár

Um frávík verður gjørt frá evninum, hevur ikki so nógv at siga. Eg sigi bara, Gud náði ólættingið, hevði hann funnið upp á stillað upp í politikki. Tað vildi hann ikki, hansara leið lá aðrar vegir.

Peturs hugur lá til sjógvinn, ella nógvir aðrir møguleikar vóru ikki miðskeiðis í tjúgunum, tá Petur var fermdur. Petur var ættaður úr einum vanligum fiskimannaheimi, har tað sum kom úr sjónum var álitið. Oyndarfirðingar eru forrestin rættuliga ognarleysir hvat jørð viðvíkur. Bert fyra merkur av óðalsjörð liggja til bygdina og bóndurnir hava í øldir verið í kongsins tænastu. Fyri tað hava teir ongantíð verið kúgaðir. Alt umhvørvið, har Petur vaks upp, hevði við sjógvinn at gera á ein ella annan hátt. So at siga alt prát niðri í Týni millum smámennin og kongsins tænarar snúði seg um fisk, um mið, um tekin í sól og mána, um lúnksar planetir, um vánalig fiskiár, um feigdardagar, um veiðudagar, um andróður og tær serligu lóturnar, tá teir róðu heim aftur í logn við fullum rúnum av blankum og glitrandi smáfiski. Prátið snúði seg um lóturnar, har teir, hóast eyðmyktir av náttúrunnar megi, vunnu úr á land, dyggjavátir og saltir, men sum sigursharar. Prátið snúði seg eisini um tá Várhalla, og hann var í øðrum hvørjum orði, oysti av síni vírfloð og gav teimum góð líkindi og nógvan fisk. Fyri uttanfyri standandi kann prátið um fisk og sjógv kennast keðiligt og einkisigandi. Men ert tú uppvaksin millum hesar útróðrarmenn, so skilir tú nógv betur mergin í prátinum. Teir tosa um sjálva urdriftina í menniskjanum. Um bryð, um mat, um mettuna, sum ruddar slóð fyrri at annað kann trívast, mentan, gleim og gudsóttan. At vera útróðrarmaður er at vera eitt reymstenni í sær sjálvum. Uttan mun til um hann veidir lítið ella nógv. At bjóða tí fongrika og mangan lúnksa havinum av í einum lítum báti er bragd í sær sjálvum. Í mínum eygum eru útróðrarmenn, allir sum ein, hetjur. Teir minna um Nansen, Amundsen, Scott, Columbus, Magnus Heinason, Nólsoyar Páll og Ova, í minni formati, sjálvsagt.

Petur gjørdist útróðrarmaður. Hann fór til skips og tá hann var heima um veturin róði hann út. Hann tók við har sum pápin, abbarinn og langabarnir sleptu. Tað fall honum heilt náttúrligt, hann hevði fingið hendan lívsveg við móðurmjólkini. Fyrst róði hann út saman við øðrum. Eg veit ikki



Mynd Kalmar

rættuliga hvørjum báti. Har vóru fleiri í bygdini. Har var Garðibáturin. Hann hoyrði til á Grundlendi, ein í Stórastovu. Smut var eisini í bygdini. Hann var uppkallaður eftir einum kendum generáli í Boaragrínum, sum endaði fyrst í hesi øldini. Eitt heilurligt navn. Við Bróðursminni hjá Stovmonnum var hann eisini. Seinni við Vágakletti. Hann kendi til tíðina áðrenn stamparnir gjørdust vanligir, tá teir egndu upp í trog. Mangan rotna gággu og vánaliga reiðskap. Hann kendi til tíðina við motorbátunum, sum lógu á Sandgrynnuni. Meðan hann hjálpti bygdarmanninum og merkismanninum Petur Klein, sála, at pumpa motorbátin »Skort«, droymdi hann um einaferð at eiga eitt slíkt far. Hetta var í tíðini, tá hegnismaðurin Gantlikok úr Vági var eitt av álitunum í Oyndarfirði undir várróðrinum í tjúgunum. Tað untist honum eisini á gamalsaldrinum keypa motorin »Sevarenni«. Men áðrenn læt hann smíða vakra tiggjumannafarið »Vón«. Eitt ediligt far við einum sterkum Sabb motori, sum kom til bygdina, tá eg var smádrongur. Petur ankraði sína skútu eitt sindur norðan fyri keiina úti á Sandgrynnuni. Kristjan Sofus úr Fuglafirði gjørdi álitisarbeiðið at leggja teymin. Tá so brimdagarnir komu, gingu vit allir smádreingirnir eitt sindur óttafullir um bátarnar á Sandgrynnuni. Har lógu teir allir og hálaðu í fortøyingarnar, sum treisk heimalomb. »Vágaklettur«, »Nósi«, »Vón«, »Guttabátur« og »Laksurin«. Óngantíð sleit onkur, men varð bjargaður í evstu løtu, áðrenn hann smíðradist norðuri í Reyðrøð ella norðuri í Fiskagjógv.

Petur spardi seg ikki og tað hevur hann ongantíð gjørt. Tað var eitt lúsa lív at vera útróðrarmaður í Oyndarfirði áðrenn vegin og

havnin komu. Alt skuldi flytast suður og norður um Boðar. Skuldi tú hugsa um bátin á sandgrynnuni, so mátti tú fyrst draga boyubátin. Komin aftur av útróðri var neyðugt at fara til Fuglafjarðar at avreiða hjá Haraldsen. Oyndarfirðingar hildu seg til Haraldsen. Aftan á upplógur var eisini neyðugt at fara eftir agni: Teir høvdu gott at bera hesi handilsfyrirøkku.

Egningin var eitt heilt kapitl fyrri seg í Oyndarfirði. Petur hevði riggað seg til á neystalofinum í neystinum hjá sær inni í Garði. Hetta stendur beint innan fyri kirkjuna. Eg kundi ongantíð torga leiðina inn á neystalofnið, tá sólin var kavað aftan fyri reystu og høgu fjøllini fyri vestan. Tú skuldi oman um kirkjuna, oman á Sjóbrúgv og so niðan aftur gamla kirkjugarðinum í kølmyrkri, áðrenn tú slapp inn á nössliga neystalofnið. »Gatulyktin« rakk ikki inn um kirkjuna. Kirkjugarðurin var tjókkfullur av gomlum deyðum oyndarfirðingum. Hann var ikki í brúki longur og har spókti sum ber ólukkan. Fullir kirkjugarðar eru verri enn teir, sum enn eru í brúki. Her liggja tey deyðu bert og bíða eftir dómadegi. Ongin vitjar á grøvina, tey, sum tey kendu, eru longu deyð og ongar blómur verða lagdar á leiðini. Tey keða seg í einseminum og neyta tíðina at gera bangnum fólk ónáðir. Eg hugsaði um øll tey deyðu, sum tey vaksnu høvdu greitt frá. Har lógu ymisk fólk. Tey flestu høvdu gott orð á sær. Teimum var einki at óttast fyrri. Summi høvdu verið svøk í livandi lívi, teimum skuldi tú varða teg fyrri. Har lógu fólk, sum vóru rom í gandi. Har lógu menn, sum høvdu verið apukattar, meðan teir livdu. Eg hugsaði, at so vóru teir eisini apukattar innan kirkjugarðsvegin, meðan smá beini stýrdu uttan

um hyljar og steinar á hesi óhugnaligu og lívshættisligu ferð. Eg kendi teg fornsku kring meg, tey nurtu og skryktu í meg, meðan eg líkbleikur og næstan blindandi gekk hesa væl kendu götu. Tað var ein lætti at koma inn til Petur, tann altíð bíða Esmar, sála, og teir, sum annars hjálptu til at egna.

Egningarskúrarnir vóru nógvir. Í Prestfjosi var Andrias í Tarti, við tí mangan stórna eygnabróðnum, eina ráðandi. Hann er júst farin upp um tey niti. Í hvanngarðsneystinum ráddi Elias Karl, sáli, ein av bestu frásøgumórumum, Føroyar nakrantíð hava átt. Eg kann lítið ætlað, hevði hann verið borin til pennin, í staðin fyri mold og smáfisk. Norðuri á Forum hjá Vágakletti hildu Meinhard og Hanni til, álvarsamir og skemtandi, so tað var ikki til at halda skil á. Guttamennirnir vóru norðastir, raskir, sterkir, stuttligir og inn í millum eitt sindur tvørir. Prátið var veldugt í hesum egningarskúrum. Vanligt var at útróðrarmennirnir høvdu til hvønn annan í egningarskúrunum, tá liðugt var at egna. Kapping var altíð um at vera fyrstur. Tá ein útróðrarmaður frá hinum bátunum hugdi inn í egningarskúrinn, var hetta tekin um, at teir vóru lidnir at egna. Hann hevði eitt sigursælt broy yvir troytta andlitinum og hóast hann ikki segði tað hart, so lá á varrunum: »Naa, ikki lidnir enn?« Teir tosaðu um fisk, seyð, og tá góða lagið var, eisini um konufólk. Prátið var ein blandingur av álvarsemi, tí speirkandi og eitt sindur av argan.

Í útróðrarlívinum í Oyndarfirði er Petur framvegis ein sentralur persónur. Áhugan fyri útróðrinum hevur hann ikki mist enn. Hann sæst á havnarlagnum, tá bátar kom aftur av Norðhavinum.

Nú føroyski dansurin er fyrri so hørdum ágangi, taki

eg neyvan minninn ov fullan, tá eg skrivi, at tað man sára Petur, tá foreldur óttast, at føroyskur dansur í skúlanum skal skaða børnini. Eg trúgvi heldur ikki, at Petur rættuliga skilir hesa hugsan. Hann er uppvaksin við at børnini lærdu at kvæða, so skjótt tey dugdu at ganga. Tey lærdu kvæði í skúlanum eisini. Tá hann vaks til mans var tað hildið at vera ein heiður at duga at skipa eina vísu ella eitt kvæði. Tá menn savnaðust í felagsarbeiði ella í øðrum arbeiði, so var ikki óvanligt at onkur treiv í eitt ørindi. Ongantíð var hildið, at føroyski dansurin var synd og kundi hótta gudstrúna. Teir hildu ikki, at kristna trúgvinn var so veik, at hon kundi hóttast av bragdsøgum úr fornum tíðum.

Tá ið Petur við eini lítari kenning, hann hevur ongantíð gjørt nógv av tí slagnum, skipar vísuna »Vaagen«, so kann tú eygleiða ein sannan listarmann. Hann livir við í frásøgnini og tú kennir teg sjálfan vera umborð á skútu á hesi ótespilugu ferð til Íslands. Tú kennir brakið í skrokkinum, tá hon setir, tú kennir roykin úr kjólinum, tú kennir ferlin av sjóverki og spýggju og tú hoyrir vindin gartera í rigninginum. Tú kennir óttan á annars djørnum monnum. Tú verður drigin við í hendringarnar. Eitt petti av síðsøgu í eini vísu, framfórdar av einum leikmanni, ið hevur lært av teimum, ið undan gingu. Tað vilja óvítandi foreldur nokta børnum sínum í dag, av ótta fyrri, at barnavinurin fram um allar, seinni fer at nokta teimum atgongd til æviga bústaðin, um tey lera týðningarmesta mentanararv okkara, kvæðini, í skúlanum. Slíka hugsan skilir Petur ikki, slíka hugsan skilji eg heldur ikki.

Petur giftist ongantíð. Hann hevur seinastu mongu ári livað einsamallur í Mouritsarsstovu, barnaheiminum. Nógvar kvinnur kundu lært av hansara reinføri og húsligheit. Á køksborðinum liggja altíð tveir lestrabøkur. Önnur er tann hjá Jákup Dahl, próvsti, og hin er tann hjá Mariu Eide. Hesar dugir hann uttanat. Nýggi lestrabók er komin og hana hevur hann uttan iva eisini ognad sær. Petur lesur altíð lestur sunnadað, uttan mun til um hann er í kirkju eina ferð ella tveir ferðir. Hjá honum er átrúnaðurin ein partur av gerandisdegnum, eins og kvæðini, fiskur, seyður, vartskapur, ólavssøka og onnur verðslig tiltøk.

Hjartaliga tillukku við degnum og góða ólavssøku.

Singapore 25/7-97  
vínarliga,  
**Jústinus**